

De ideale speelplek bestaat niet

Onderzoek Branchevereniging Spelen & Bewegen en Innosportlab Sport & Beweeg naar succes van speelplekken

Met een schrikbarend laag percentage kinderen dat dagelijks buiten speelt, is de vraag: wat maakt een speelplek succesvol? actueler dan ooit. In opdracht van Branchevereniging Spelen & Bewegen deed 'Innosportlab Sport & Beweeg literatuur- en praktijkonderzoek naar deze vraag. Dit leverde een lijst van vijftien succesfactoren op. Hoewel die goede handvatten biedt, is het afvinken van dit lijstje alléén geen garantie voor succes. Elke speelplek is immers anders en vraagt om een combinatie van succesfactoren én strategische keuzes.

Auteur: Fleur Dil

Er zijn speelplekken die er verlaten bij liggen. Daarnaast blijft het aantal kinderen dat iedere dag buiten speelt, dalen. Onderzoek van Jantje Beton toont aan dat 66% van de huidige generatie grootouders vroeger dagelijks buiten speelde. Van de huidige generatie ouders is dat 59%. Het is zorgwekkend dat tegenwoordig nog slechts 14% van de kinderen elke dag buiten speelt; 15% van de kinderen speelt zelfs nooit buiten! Jantje Beton vroeg kinderen naar de redenen hiervoor. De belangrijkste reden: 39% van de kinderen vindt de speelplekken saai en speelt daarom liever binnen, een opmerkelijke conclusie als je de huidige speeltuinen vergelijkt met die van 20 jaar geleden. Er wordt immers regelmatig geïnvesteerd om speeltuinen interessanter te maken.

Van speeltuin naar landschapje

Dat er veel is gedaan om speeltuinen aantrekkelijker te maken, beaamt ook Michiel van

Campen, voorzitter van de branchevereniging. 'Een speeltuin met alleen een wipkip en een schommel is niet meer van deze tijd. Traditionele speeltuinen worden tegenwoordig veel avontuurlijker aangelegd en geïntegreerd in het landschap. Maar het is zoeken naar een balans. Enerzijds moet het veilig zijn, anderzijds ook uitdagend. Sommige kinderen ervaren speeltuinen hierdoor als saai.' Ook Willem Butz, algemeen directeur van Boerplay en bestuurslid van de branchevereniging, ziet de trend dat de omgeving steeds meer bij een speeltuin wordt betrokken: 'Speeltuinen worden steeds meer kleine landschapjes. Voortschrijdend inzicht zie je terug in de ontwerpen. Niet alleen de speeltoestellen zijn belangrijk, maar ook de ruimte eromheen.' Onderdeel van deze trend naar integratie in het landschap is het gebruik van natuurlijke materialen. 'Speeltuinen zijn natuurlijker en meer circulaire geworden', aldus Arie van Rijssen van De Eijk

Groep. 'Het is back to basics.' Een andere trend is dat speelomgevingen steeds interactiever worden. 'Je hebt tegenwoordig voetbalmuurtjes met lichtgevende vlakken en een snelheidsradar, maar ook de aanwezigheid van wifi is zo'n voorbeeld', vertelt Van Campen. 'Daardoor gaan kinderen buiten spelen, maar in een veel modernere vorm.' De speeltuin heeft dus flinke metamorfoses ondergaan. Desondanks blijven kinderen steeds vaker binnen. Daarbij spelen dan ook meerdere factoren een rol. Van Campen: 'Natuurlijk hebben computer en telefoon hier invloed op, maar denk ook aan de drukte op straat. Speeltuinen moeten op alle mogelijke manieren toegankelijk zijn. Een andere factor van belang is dat ouders tegenwoordig beiden werken, waardoor er veel minder wordt gespeeld vanuit huis.' Dit betekent echter niet dat speeltuinen niet meer nodig zijn, meent Van Campen. 'Ze maken de buurt aantrekkelijker, zeker als je ze integreert in de omgeving.'

Arjan Vreugdenhil

Michiel van Campen

Andre van Luttkhuizen

Willem Butz

Jaap de Wit

Arie van Rijssen

‘Dat kinderen tegenwoordig veel minder buiten spelen, komt door meerdere factoren’

Definitie succesvolle speelplek

Omdat de Branchevereniging Spelen & Bewegen speelplekken wil realiseren die kinderen en omwonenden aanspreken, kreeg Innosportlab Sport & Beweeg opdracht uit te zoeken wat de succesfactoren van een speelplek zijn. Voor het onderzoek wordt de volgende definitie gehanteerd: ‘Een speelplek is succesvol wanneer er veel gespeeld en/of bewogen wordt én als er positieve sociale reuring plaatsvindt.’ Experts kunnen zich wel vinden in deze definitie. ‘Als kinderen niet uitgespeeld raken, ben je in je opzet geslaagd’, vindt Jaap de Wit van Hercules Speeltoestellen. ‘Dat kinderen zich ontwikkelen door te spelen, is een mooie bijvangst. Ook het ontmoeten van vrienden speelt een rol.’ André van Luttkhuizen van Nojeq vult aan: ‘Een speeltuin moet veilig zijn, maar ook inclusief. Dit betekent dat ook kinderen met een beperking er kunnen spelen. Het ontwikkelen van een inclusief speelelement is niet eenvoudig, maar het geeft wel extra energie om ook voor deze kinderen een uitdagend speeltoestel te creëren. Inclusieve speelplekken zijn steeds meer in opkomst in Nederland.’ Het belang van inclusiviteit blijkt ook uit het onderzoek; het is één van de vijftien succesfactoren.

Voor Van Rijssen staan veiligheid, kwaliteit en levensduur van de toestellen voorop, maar ook de verschillende leeftijdsgroepen en behoeftes van kinderen. Kinderen onderscheiden zich volgens Butz in vier verschillende speltypes: de rauwers (spelmakers die houden van actie, maar niet per se met toestellen spelen), de douwers (denkers met behoefte aan structuur; toestellen maken deel uit van het spel), de bouwers (willen graag hun omgeving manipuleren) en de schouwers (zoeken een plekje met beschutting, kijken de kat uit de boom of kletsen liever met hun vriendjes). ‘Door een combinatie van deze factoren ontstaat er samenspel tussen de speltypes, waardoor er iets kan ontstaan tussen kinderen wat niet eerder is bedacht’, zegt Butz.

Sociale en fysieke factoren

Hoewel het begrip ‘speelruimte’ veelomvattend is, lag de focus in de onderzoeken van Innosportlab Sport & Beweeg op formele speelplekken waar kinderen en jongeren tot 18 jaar terecht kunnen. Dit varieerde van traditionele speeltuinen tot sport- of natuurspeelplekken. Bij het literatuuronderzoek werd gekeken naar zowel fysieke als sociale factoren die invloed hebben op het succes van een speelplek. Enkele fysieke succesfactoren die naar voren kwamen, zijn variatie in speelwaarden op de speelplek, het onderhoud en de bereikbaarheid. Sociale factoren zijn onder meer de mogelijkheid om samen te spelen, ruimte voor ontmoeting en participatie van buurtbewoners bij de totstandkoming. ‘Daar ontbreekt het nogal eens aan’, meent De Wit. ‘Ga met de buurt in gesprek en haal daar informatie op. Daarmee vergroot je de betrokkenheid van de omgeving en kom je op nieuwe ideeën.’ Tot slot moet er ook ‘reuring’ zijn: kleinschalige buurtactiviteiten op en rond de speelplek voor

kinderen en andere buurtbewoners, en actieve participatie van bewoners in het onderhoud van de speelplek.

15 succesfactoren in een checklist

Er werd een checklist gemaakt met vijftien factoren, die in de praktijk zijn getoetst. Op twaalf speelplekken in vier gemeentes verspreid over Nederland werden bewoners ondervraagd, deden de onderzoekers een scan en gingen ze op zoek naar de gemene delers. Op geen van de bezochte plekken waren alle vijftien factoren aanwezig; toch waren er succesvolle speelplekken bij. Een speelplek heeft dus niet alle vijftien factoren nodig om succesvol te zijn; anderzijds garandeert de aanwezigheid van alle factoren niet dat een speelplek veelvuldig gebruikt wordt. Wat een succes is op de ene speelplek, kan op een andere plek voor problemen zorgen. Het succes van een speelplek is dus niet op voorhand te voorspellen, maar rekening houden met de vijftien factoren vergroot de kans op succes sterk.

Publieke speeldriehoek

Om het (her)inrichtingsproces beter in beeld te krijgen, ontwikkelde Innosportlab Sport & Beweeg de zogenaamde publieke speeldriehoek. In deze driehoek worden de interactie en afwegingen tussen drie aspecten weer gegeven: effect, efficiëntie en acceptatie. Het effect van een speelplek omvat het gebruikers-effect (hoeveel mensen maken er gebruik van de speelplek), het bewegeeffect, de beweegwaarde (welk effect heeft de plek op de fysieke en mentale gesteldheid) en het sociale effect (draagt de plek bij aan de sociale cohesie en participatie in een buurt).

De acceptatie heeft betrekking op de acceptatie door kinderen, door ouders van kinderen en door direct omwonenden van de speelplek. De efficiëntie heeft betrekking op het proces. Opdrachtgevers richten dit graag zowel tijds- als budgetefficiënt in.